

Alco van Klinken

Lauwersmeer zonder snufje zout?

De vraag of er een zoet - zoutovergang in het Lauwersmeer kan komen, is onderdeel van een ingewikkelde bestuurlijke wereld. De directe gang van zaken in de Lauwersmeer worden besproken door het overlegorgaan Nationaal Park. De waterhuishouding (zoals het eventueel vormen van een open zoet - zoutovergang) wordt uiteindelijk door de waterschappen Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân en de provincies Groningen en Fryslân geregeld. Het overlegorgaan Nationaal Park Lauwersmeer heeft in 2003 vanuit natuuroptiek gekozen voor een geleidelijke groei naar een 'estuariën model'. De juridisch verantwoordelijke overheden beslissen in een Watervisie Lauwersmeer, wat de definitieve waterhuishouding gaat worden. Deze visie zal naast de winst voor natuur een bredere afweging van belangen kennen (zoals landbouw, recreatie, veiligheid, kosten) en wordt voorzien in 2005. Met name door de aanleiding van de afsluiting van het Lauwersmeer in het verleden (veiligheid en verbetering afwatering) ligt het onderwerp 'zoet- zoutovergang' in bestuurlijke kring erg gevoelig. Vooral de effecten op landbouwkundig gebruik van de omgeving spelen hierin mee.

Concept Watervisie

In de concept-Watervisie worden momenteel drie varianten uitgewerkt:

- 1) peilconsolidatie: zo lang mogelijk doorgaan met de huidige situatie: de huidige afwatering van de Friese en Groninger boezem op het Lauwersmeer blijft bestaan; bij Lauwersoog is op termijn een (groot) gemaal nodig in verband met de zeespiegelrijzing en bodemdaling;
- 2) meegroeien met de zee: het peil in het Lauwersmeer verhogen parallel aan de zeespiegelrijzing in de Waddenzee waardoor vrij spuien bij Lauwersoog mogelijk blijft. Wel moet er dan over ongeveer 25 jaar ergens één of enkele gemalen worden gebouwd, dan wel worden aangepast. Die acties zijn sowieso nodig vanwege de doorgaande bodemdaling en zeespiegelstijging.
- 3) natuurvriendelijk:
 - 3a) nat en zoet: 's winters het peil

In 1969 is de Lauwerszee afgesloten en ontstond de Lauwersmeer.

Redenen voor de afsluiting waren veiligheid (verkorten kustlijn) en verbetering van de afwatering (vergroten van de Fries-Groninger boezem). Vorig jaar was er een andere historische gebeurtenis voor het gebied: in 2003 is de Lauwersmeer Nationaal Park geworden. Inmiddels nemen waardevolle vegetaties van open grasland af ten koste van verruiging en verbossing. Een herbezinning ten aanzien van het zoetwatersysteem in de Lauwersmeer is hier op zijn plaats.

Sminties in het Lauwersmeer (foto: Jörgen de Bruin, Nationaal Park Lauwersmeer).

0,5 meter verhogen waardoor de lage platen onderlopen, en 's zomers een laag peil; 3b) estuariën zout - zoet: de sluisen bij Lauwersoog op een kier openen en gedempte peilschommelingen toestaan.

De natuur in de Lauwersmeer verandert sterk, grotendeels veroorzaakt door natuurlijke successie die inzette na het afsluiten van dit deel van de Waddenzee. Hoog gewaardeerde vegetaties in open graslanden nemen sterk af, terwijl verruiging en verbossing toenemen. Vogels van dynamische brakke milieus zijn verdwenen, zoals bepaalde soorten steltlopers, kolonies meeuwen en sterns. Begrazing kan deze ontwikkelingen hooguit vertraagen maar niet stoppen. Aanpassing van de waterhuishouding met meer dynamiek wordt gezien als een sterke ondersteuning

van het begrazingsbeheer om toch een aanzienlijk aandeel open grazige vegetaties te behouden. Deze zijn van groot belang voor de pleisterende ganzen, eenden en zwanen. Door de grote aantallen van deze soorten kreeg het gebied de Special Protected Area - status van de Vogelrichtlijn. Grootste natuurwinst bij een estuariën zoet - zoutsysteem is dat de dynamiek in het gebied wordt vergroot: er komen meer droogvallende platen, een bredere oeverstrook, ruigten en grazige delen. Hierdoor blijft de variatie in het gebied beter gewaarborgd. Waterdynamiek en begrazing samen lijken de beste garanties om dit te realiseren. Met een zilte component worden bovendien verdwenen milieus weer teruggehaald. Het gebied zou in deze vorm een overgangsgebied worden tussen de Waddenzee en het achterland (Iwaco, 2001).

Zoutwatervrees

Het risico is (buiten de zoutwatervrees van andere maatschappelijke sectoren) dat via de diepe geulen in het Lauwersmeer het zoute water ver in het gebied doordringt, zonder dat er veel menging ontstaat met de verzoete delen. Om een diepe 'zouttong' tegen te gaan, moeten er infrastructuurle maatregelen getroffen worden, zoals mogelijk een onderwaterdam die diepe doorstroom van zout water tegen gaat. Hierover is nu nog weinig bekend.

Literatuur

Iwaco, 2001. Natuurvriendelijke waterhuishouding Lauwersmeer

Dankwoord

Met dank aan Lieuwe van den Berg en Anco Hoogerwerf (beiden provincie Groningen) en Henk Hut (Staatsbosbeheer Fryslân).

Drs. A.C. van Klinken
Afdeling Landelijk Gebied
Provincie Groningen
Postbus 610, 9700 AP Groningen
e-mail: a.c.van.klinken@provinciegroningen.nl